

VODCE PRŮVODCE PRŮVODCE PRŮVODCE PRŮV

HRADY

ZÁMKY

ZŘÍČENINY

HRADY – ZÁMKY – ZŘÍCENINY

Fotografie ze str. 4 a 5:

Pergola u zámku v Lysicích

Zřícenina hradu Frejštejna

Hrad Dobronice nad Lužnicí

Text: Simona Kidlesová a Jiří Špaček

Mapy, obálka a grafická úprava: František Horálek – Grafikon.cz

Fotografie: Simona Kidlesová, Vladimír Černý a Jiří Špaček

Tisk: Tomáš Daňha – PRINTHOUSE, Francouzská 4, Praha 2

Vydala: SW Travel, v. o. s., v roce 2007

E-mail: info@swtravel.cz

Web: www.swtravel.cz

Vydání první

© SW Travel, v. o. s., 2007

ISBN 978-80-254-0336-5

HRADY

ZÁMKY

ZŘÍČENINY

SW TRAVEL
2009

SLOVO NA ÚVOD

„Čas je neviditelný, prochází námi a památky jej zjevují, zviditelňují jeho únik a připomínají zákon zašlosti. Spojují nás s minulostí jinak nepostižitelnou.“ To jsou slova, která kdysi napsal významný historik umění Václav Vilém Štech, ve své době známý jako popularizátor českých dějin.

Má pravdu. Památky jsou jediným hmotným pojítkem s těmi, kteří tu byli před námi, a s jejich nenávratně uplynulou dobou. Staré hrady, tvrze a zámky, které mezi nimi vynikají, jsou již po dvě staletí oblíbeným cílem vycházek a výletů. Na počátku turistiky stál romantismus 19. století, kdy tajemné hradní zříceniny na vrcholech kopců nebo ukryté v hlubokých lesích začaly lákat osamělé poutníky. Později otevřeli osvětlení šlechtici návštěvníkům brány svých zachovalých hradů jako svědků slavné i méně slavné české minulosti a také zámků oslňujících nádherou panských sídel. Jejich počet pak výrazně vzrostl po 2. světové válce, kdy je ze značné části převzal stát.

Naše země oplývá nepřeborným množstvím zámků a hradů nebo jejich zřícenin. I toto druhé a rozšířené vydání průvodce může být proto pouze výběrem. Zahrnuje přes dvě stovky veřejnosti přístupných panských sídel ve 188 heslech. Jsou mezi nimi všeobecně známá, k nimž každoročně proudí tisíce turistů, i taková, k nimž míří jen romantičtí samotáři vyhledávající krásy přírody nebo daleké výhledy. Každé heslo vypráví stručný příběh jednoho, případně dvou míst, a doplňují ho fotografie. K němu je vždy připojena malá zajímavost, která se váže k popisovanému místu nebo jeho blízkému okolí, a stručný návod, jak se k památce dostanou motoristé, případně i milovníci cestování železnicí. Nezbytným doplňkem hesla je také orientační mapový výřez, v němž je popisovaný objekt označen některým z následujících piktogramů:

- volně přístupná zřícenina
- zřícenina s placenou prohlídkou
- zámek nebo zachovalý hrad s přístupnými interiéry

Na rozdíl od prvního vydání jsou hesla v této publikaci seřazena abecedně. Najdete v nich památkové objekty ležící v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Pro usnadnění jejich lokalizace slouží nejen orientační mapka, ale také uvedené souřadnice GPS. Pokud jde o hlavní město Prahu, zcela záměrně ji v průvodci nereprezentuje Pražský hrad, který jistě není třeba nikomu představovat, do výběru jsme ale zařadili nejkrásnější barokní zámek na jejím území. V několika případech je heslo věnováno společně dvěma objektům, které dělí jen nevelká vzdálenost, často je spojují také historické nebo jiné souvislosti a je velmi výhodné spojit i jejich návštěvu.

Máme štěstí, že žijeme v zemi s takovým množstvím památek. Mnoho jich sice během let téměř beze stopy zaniklo, na druhé straně v současné době pro řadu z nich nastal čas vzkříšení, zejména díky novým nebo staronovým soukromým majitelům. Návštěvníci si tak nyní mohou prohlédnout i objekty, jejichž brány byly celá desetiletí pro veřejnost uzavřeny. V tomto průvodci je historie jednotlivých hradů a zámků pokud možno dovedena až do současnosti. Snad tedy čtenářům, motorizovaným výletníkům i pěším poutníkům přinese i něco nového.

Přejeme všem, kteří se inspirováni touto knížkou vydají na cestu za některou z památek, bohaté kulturní zážitky a potěšení z krásy, kterou nám zanechali naši předkové.

Autoři

Na skalnatém návrší obtékaném ze dvou stran řekou Teplou a ze třetí Dolským potokem byl na samém začátku 14. století založen hrad jako léno Koruny české. Chránil důležitou křižovátku zemských stezek, které spojovaly Loket s Plzní a klášter u městečka Teplá s dolním Poohřím, a zároveň kraj, kde se odedávna těžilo stříbro, cín a jiné kovy. Rozvoj hornictví se již od raného středověku projevil značnou germanizací kraje.

Hrad Bečov je poprvé připomínán roku 1314 jako sídlo Boreše z Oseka, později psaného z Rýzmburka. Stavba byla od podhradního městečka oddělena hlubokým, ve skále vylámaným příkopem. Vlastní hrad sestával z okrouhlé věže a východní obytné čtyřpatrové hranolové věže, do níž se vcházelo dvěma

portály. Oba však byly zazděny kolem roku 1400, kdy byla ve spodní části věže vybudována kaple Navštívení Panny Marie s křížovou klenbou, nástropní malbou a freskami na stěnách. Z východu bylo k věži připojeno předhradí, na opačné straně hradba.

Rýzmburkové hrad vlastnili do roku 1407. Po krátkém házmburském intermezzu přicházejí roku 1411 Sasové v osobě míšeňského purkrabího Jindřicha z Plavna, který byl úhlavním nepřítelem krále Václava IV. i husitů. Přesto husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic roku 1430 hrad dobyl a vyplenil, ale neponechal si ho. Pánové z Plavna tu potom vládli až do roku 1495. Na dalších 50 let pak přišel mocný rod Pluhů z Rabštejna. Slavkovské cínové doly, které k panství patřily, přinášely ohromný zisk a Pluhové tak mohli v letech 1502–1547 provést rozsáhlou přestavbu bečovského hradu, která se v hlavních rysech dochovala dodnes. Především vznikl na západní straně druhý věžovitý obytný palác, větší než první, a také spojovací křídlo. Malý renesanční palác s prostornými sklepy vznikl rovněž vedle staré okrouhlé věže. Protože Kašpar Pluh stál roku 1547 v čele povstání proti Ferdinandovi I., byl po jeho porážce odsouzen k smrti, podařilo se mu však uprchnout do Míšně. Vrátil se až po císařově smrti a dožil ve Falknově, dnešním Sokolově. Panství bylo konfiskováno ve prospěch královské koruny a v roce 1558 je dostala do zástavy falknovská větev hraběcího rodu Šliků. Cínové doly si však král ponechal. Rozkvět dolování způsobil, že Horní Slavkov se stal bohatým královským horním městem a roku 1615 dokonce majite-

Hrad a zámek Bečov nad Teplou

lem celého bečovského panství. Konec slávy přinesla třicetiletá válka. Slavkovským měšťanům byl majetek zkonfiskován za účast ve stavovském povstání, ale na Bečově se dlouho drželo stavovské vojsko. Od roku 1624 sice panství vlastnil rod Questenberků, který byl německého původu, bečovský hrad však roku 1648 dobyli a těžce poškodili Švédové. Hrad od té doby začal pustnout a již nikdy se nestal panským sídlem. Vojenský velitel hradu Jan Lacron sice vypracoval velký plán nového opevnění, ale realizována byla jen jedna velká bašta nad příkopem.

Questenberkové vymřeli roku 1752 a panství získal Dominik Ondřej ze spřízněného rodu Kouniců. Díky němu bylo východní předhradí přestavěno na barokní zámek s kamenným mostem místo starého padacího. Zámek tvoří obdélná dvoupatrová budova s obloukovou bránou a trojúhelníkovým štítem na zdi. S ní souvisí stejně vysoká osmiboká kaple v místech Lacronovy bašty. Při stavbě byla upravena vstupní brána hradu a zřízena zahrada. Od roku 1813 tu sídlil poslední šlechtický rod Beaufort-Spontini. Za jeho vlády byly provedeny dílčí úpravy podle plánů českých architektů Josefa Zítka a Josefa Mockera. K plánované romantické přestavbě hradu, která by zničila jeho středověký ráz, však nedošlo. Poslední majitel Heinrich de Beaufort-Spontini byl příznivcem nacistů a jeho majetek byl roku 1945 zestátněn. Objekt zůstal majetkem státu a po roce 1970 byly zahájeny náročné rekonstrukční práce. Samotný hrad zůstává nepřístupný, pro veřejnost je však od roku 1991 otevřen zámek zpřístupněný v době turistické sezóny.

PŘÍSTUP

Město Bečov nad Teplou leží na křížení silnic II/208 a II/230 s hlavním tahem I/20. Je tu též křižovatka železničních tratí 149 a 161.

ZAJÍMAVOST

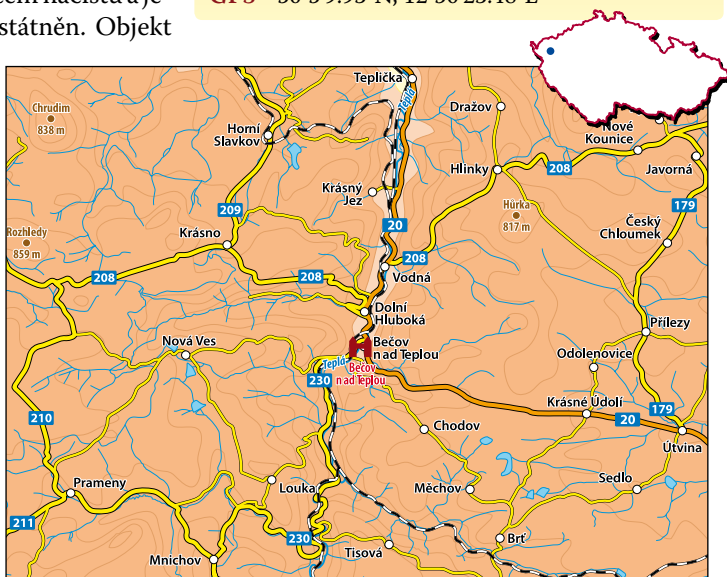
Hlavní atrakcí bečovského zámku je od jara 2002 vystavení relikviáře sv. Maura, unikátního románského uměleckého díla z 12. století. Svatý Maurus byl mučedník, který byl ve 3. století n. l. popraven za šíření křesťanství v nynější Francii. Jeho ostatky byly uloženy roku 1026 do relikviáře v benediktinském klášterním chrámu sv. Jana Křtitele ve Florennes na území dnešní Belgie. Jako majitel panství Florennes ho v 19. století získal vévoda de Beaufort a později převezl na rodové sídlo Bečov. Heinrich de Beaufort-Spontini ho roku 1945 před svým útekem spolu s dalšími cennostmi ukryl. Podle náznaků jednoho Američana, který chtěl po 40 letech jakýsi vzácný předmět bez vztahu k českým dějinám koupit, se 5. listopadu 1985 podařilo relikviář kriminalistům objevit pod podlahou zpustlé hradní bečovské kaple. Památka, jejíž cena se blíží hodnotě českých korunovačních klenotů a stářím je ještě předčí, byla uložena v Uměleckoprůmyslovém muzeu, od roku 1991 po deset let restaurována a pak vrácena do Bečova.

LOKALIZACE

KRAJ Karlovarský

Typ barokní zámek a gotický hrad

GPS 50°5'9.93"N, 12°50'23.48"E

Místo na soutoku Lužnice a říčky Smutné bylo osídleno od pradávna. Bývalo tu slovanské hradiště a název Bechyně odvozený od staročeského osobního jména je doložen už v Kosmově kronice. Rozsáhlý okolní kraj byl majetkem pražských biskupů až do roku 1268, kdy ho výměnou za jiné statky získal král Přemysl Otakar II. Výstavbou královského hradu chtěl čelit rostoucímu vlivu rodu Vítkovců v této oblasti.

Hrad tu sice vznikl, ale další vývoj ve státě upevnění královské moci nepřinesl. Už roku 1340 za Jana Lucemburského přešla Bechyně do rukou šlechty, nejprve pánů ze Šternberka. Roku 1414 panství získal výměnou Jindřich Lefl z Lažan, jehož potomci se psali jako Bechyňové z Lažan. Pan Lefl vstoupil do české historie tím, že na svém hradě Krakovci poskytl útočiště Janu Husovi před jeho odchodem do Kostnice, ale o 6 let později padl v bitvě pod Vyšehradem už na straně Zikmundově. Město Bechyni proto roku 1422 dobyli táborité vedení hejtmánem Janem Hvězdou z Vícemilic, ale samotný hrad odolal. Bechyňský hejtmán se později dokonce odvážil napadnout Tábor, roku 1428 proto přitáhl Prokop Holý se svým vojskem a obležená hradní po-

sádka se musela vzdát. Za těchto bojů údajně padl Žižkův bratr Jaroslav.

Roku 1477 se na Bechyni vrátili Šternberkové, kteří ji po 50 letech prodali majiteli Zvíkova, Kryštofu ze Švamberka. V roce 1569 však přichází nejslavnější kupec, Petr Vok z Rožmberka, a získává tak hrad, který byl původně stavěn jako ochrana proti jeho rodu. Za jeho vlády čekaly Bechyni rozsáhlé úpravy, protože si tu zřídil hlavní sídlo.

Hrad s rozsáhlým předhradím ležel na ostrohu jižně od města, od něhož byl oddělen příkopem a nepochybně i padacím mostem. Za předhradím, z něhož se zachoval pozdně gotický špýchar, následoval druhý příkop vytesaný ve skále. Před původní gotický hrad přistavěl pro Petra Voka v letech 1581–1584 Baldassare Maggi vstupní objekt renesančního zámku. Byl to tentýž architekt, který pro Vokova bratra Viléma stavěl zámek Kratochvíli. Bechyňský zámek s věží nad branou byl bohatě ozdoben na vnějším průčelí sgrafity a na dvorním malbami. Petr Vok tu slavil roku 1580 slavnou svatbu s Kateřinou z Ludanic, ale dědice se nedočkal. Vedením nákladného dvora se zadlužil a další dluhy zdědil roku 1592 po bratru Vilémovi. Jako poslední

Zámek Bechyně

člen rodu rožmberské růže musel přesídlit na krumlovský zámek a postupně prodávat některé statky. Roku 1596 přišla řada i na jeho luxusní sídlo a panství Bechyni. Tehdy se sem potřeťi vrátili Šternberkové a zůstali až do 18. století.

Po poslední příslušnici šternberské větve Marii Terezii zdědil roku 1761 Bechyni její syn z prvního manželství Jan Václav hrabě Paar. Paarové byli vlivný rod, který vlastnil dědičné právo na provozování pošty v Čechách, Uhrách i Rakousku, ale byli také jinak podnikaví. Za jejich vlády bylo bechyňské předhradí přeměněno v park a roku 1792 byla zbořena jižní část starého hradu s kaplí sv. Ludmily, takže z gotické stavby zůstala jen boční křídla a část opevnění. Roku 1776 byla postavena mohutná jízdná. V podhradí u řeky založili Paarové roku 1875 keramickou továrnu a v návaznosti na to zahájila v roce 1884 v Bechyni činnost průmyslová keramická škola, která se dodnes těší značné proslulosti. Paarové na zámku sídlili až do roku 1948, kdy byl jejich majetek zestátněn. Z bechyňského zámku se stalo rekreační zařízení Akademie věd.

V poslední době byl majetek rodině Paarů v restituci vrácen. Zámek s příslušenstvím byl vložen do akciové společnosti Panství Bechyně a v roce 1998 otevřen pro veřejnost, která tak může poprvé v historii vidět jedinečnou malířskou a štukovou výzdobu i nádherné interiéry Stromové síně nebo Svatebního sálu Petra Voka, který však ve skutečnosti vznikl až za Šternberků. V budově gotické sýpky je nyní Muzeum Vladimíra Preclíka, významného českého sochaře, v bývalém zámeckém pivovaru má Jihočeská Alšova galerie expozici umělecké keramiky a jízdná slouží jako divadelní a koncertní sál. Další hospodářské budovy jsou postupně rekonstruovány.

Zámek a ostatní expozice jsou přístupné v obvyklé turistické sezóně.

PŘÍSTUP

Bechyně leží na křižovatce silnic II/122 a II/135. Zároveň je konečnou stanicí první v Čechách elektrifikované železniční trati z Tábora (nyní trať 202), která byla vybudována podle projektu Františka Křižíka roku 1903.

ZAJÍMAVOST

V Bechyni se dochovala synagoga připomínající někdejší početnou židovskou komunitu ve městě. Stojí v Široké ulici a v posledních letech v ní byly uloženy sbírky Hasičského muzea. Ty však našly nové prostory v rekonstruovaném objektu Městského muzea přímo na náměstí. V uvolněné synagoze bylo v polovině roku 2006 otevřeno ojedinělé Muzeum turistiky zřízené péčí Klubu českých turistů.

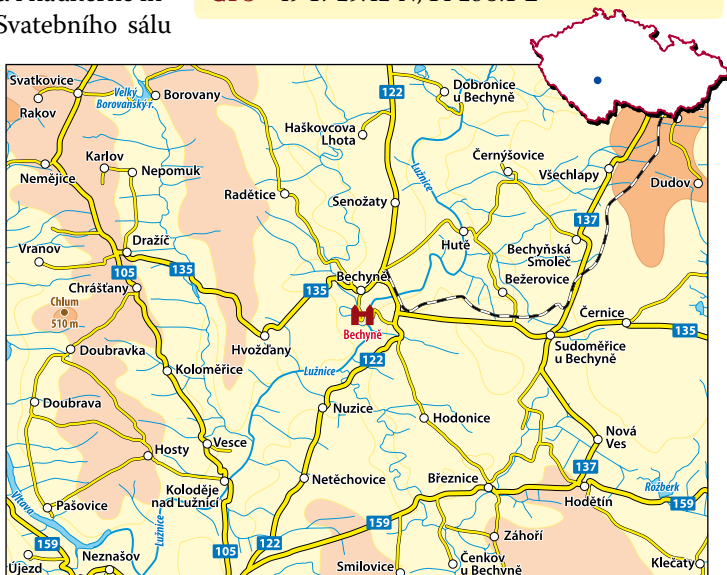
Dominantou města je most přes údolí Lužnice z let 1925–1928 o jediném oblouku z předpjatého betonu. Je znám pod pojmenováním Duha a umožnil mimo jiné prodloužit železniční trať až na pravý břeh řeky k severnímu okraji města.

LOKALIZACE

KRAJ Jihočeský

Typ renesanční zámek

GPS 49°17'29.42"N, 14°28'5.1"E

Údolí Ploučnice mezi Děčínem a Českou Lípou ovládal od 13. století hrad Ostrý, zvaný také německy Scharfenstein. Byl založen na protáhlém skalním ostrohu obtékaném ze tří stran řekou. Jako královští purkrabí v Děčíně i na Ostrém působili tehdy příslušníci rodu Markvarticů, zejména z větve Michaloviců. Ti stáli nejspíše také za vznikem osady řemeslníků a kupců, která dostala jméno podle Beneše z Michalovic, zvaného Věrný. Ten zdejší statky vlastnil v letech 1302–1332. Osada vznikla nedaleko Ostrého v místech, kde se do Ploučnice vlévá Habartický potok, a brzy se stala trhovým městečkem s prostou hradbou, příkopem a valem. Časem tu vzniklo i nějaké panské sídlo, o čemž svědčí skutečnost, že počátkem roku 1422 svolali Berkové z Dubé schůzku protihusitské katolické šlechty právě sem a nikoli na Ostrý. Benešov se proto stal opakovaně cílem husitských oddílů, které ho obsadily v letech 1422, 1425 i 1426. Tábořské vojsko městečko vyplnilo ještě v letech 1438–1439 a další ránu Benešov utrpěl roku 1445, kdy byl po dobytí Ostrého obsazen Lužičany.

Starý hrad se od té doby již nevzpamatoval, zatímco městečko Benešov získávalo na významu. V letech 1450–1511 ho vlastnili

Benešov nad Ploučnicí – Horní zámek

Vartemberkové, kteří si tu postavili novou tvrz náhradou za obydlí zničené v husitské době. Jejich sídlo stálo na místě nynějšího Horního zámku, do jehož stavby byly některé části včetně válcové věže později pojaty. Vartemberkové tak zahájili novou éru prosperity Benešova.

V roce 1515 koupila panství šlechtická rodina Salhausenů z Míšně. Tento saský rod současně získal v Čechách inkolát a byl přijat mezi českou šlechtu. Roku 1522 se tři bratři rozdělili o majetek tak, že Bedřich dostal Benešov a kraj kolem Ploučnice, Hanuš Děčín a statky u Labe a Wolf byl vyplacen. Bedřich si v Benešově ihned postavil ze staré vartemburské tvrze pozdně gotické sídlo, zvané později Horní zámek. Je to dvoupatrová budova s okrouhlou starou věží na jihovýchodním nároží a hranolovitou věží na severovýchodě. V letech 1540–1544 Bedřich zámek ještě rozšířil o věžovitou budovu vystupující ze zámecké fronty do tehdejšího příkopu, v jejímž přízemí

Benešov nad Ploučnicí – Dolní zámek

byla zbrojnice. V téže době vybudoval pro svého syna Hanuše na západní straně náměstí tzv. Dolní zámek. Ten nyní sestává ze tří budov. Nejprve byla postavena severní, největší, ještě ve stylu pozdní gotiky. Je jednopatrová se štítu ve tvaru oslího hřbetu a hranolovou věží v nádvoří. Hanušův syn Antonín k ní přistavěl pro svého bratra roku 1578 tzv. Wolfovo křídlo, dvoupatrovou budovu s věží, v níž je točité schodiště. Současně byl opraven Horní zámek poškozený roku 1571 požárem.

Salhausenové se stavbami zadlužili a tak počátkem 17. století museli majetky prodat. Horní zámek koupil roku 1613 nejprve děčínský velkoobchodník a bankéř Jonáš Paust z Liebstatu a v roce 1631 se stal majetkem knížecího rodu Thun-Hohensteinů, který ho vlastnil téměř 300 let. Roku 1927 ho pak odkoupilo město Benešov nad Ploučnicí.

Spletité byly i osudy Dolního zámku, kde se od roku 1612 vystřídali Vartemberkové a Kinští. Když byl Vilém Kinský roku 1634 zavražděn s Valdštejnem v Chebu, jeho zkonfiskovaný majetek získal polní maršál Jan z Aldringenu. Jeho potomci, kteří užívali později rodové jméno Clary-Aldringen a měli hlavní sídlo v Teplicích, vlastnili benešovský Dolní zámek až do poloviny 19. století. Mezi dalšími vlastníky stojí za zmínku hraběnka Aloisie Černínová, které zámek patřil od roku 1877 po 11 let a která jej obohatila o jižní pseudo-renesanční budovu. Posledními majiteli byli benešovští továrníci Grohmannové.

Roku 1945 byly všechny zámecké stavby zestátněny a od roku 1956 jsou památkovým objektem, který byl nákladně opraven. Koncem roku 1969 Dolní zámek vyhořel, během několika let však byl obnoven. Nyní jsou oba zámky přístupné v turistické sezóně veřejnosti. Dolní zámek představuje interiéry šlechtického sídla. Horní zámek, který od dob Thunů nesloužil k bydlení, je postupně opravován

a hostí expozici Dálného východu a děl uměleckého řemesla ze 16. a 17. století.

PŘÍSTUP

Benešov nad Ploučnicí leží východně od Děčína na silnici II/262. Zámecké objekty se nacházejí přímo na náměstí. Nádraží Benešov nad Ploučnicí je křižovatkou, kde se trať 081 dělí na dvě větve mířící k České Lípě nebo k České Kamenici.

ZAJÍMAVOST

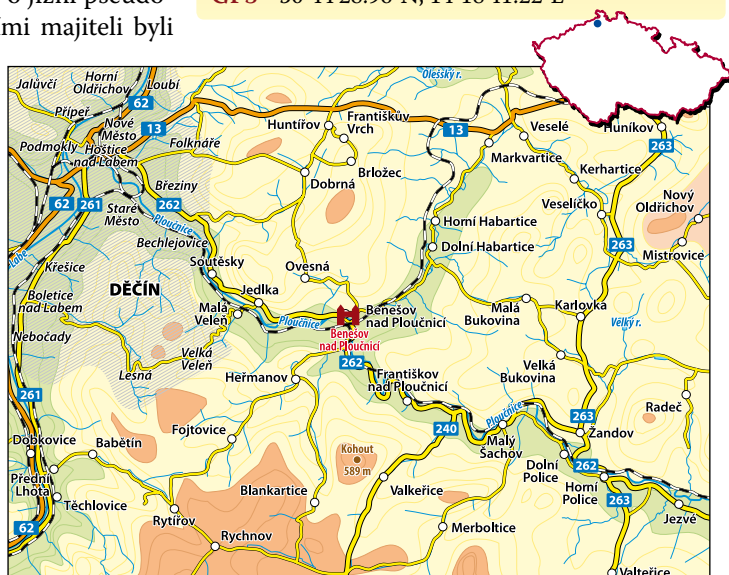
Asi 2 km od Benešova proti toku Ploučnice se na skále nad ohybem řeky nacházejí zbytky hradu Ostrý, který byl od roku 1515 opuštěn. V roce 1816 prodal kníže Thun zříceninu s přilehlým dvorem a statkem městu Benešovu a roku 1896 byly na hradě dokonce zahájeny restaurační práce. Brzy však byly přerušeny a hrad znovu zpustl. Hradní skálou dnes prochází železniční tunel, ale ke zřícenině nad Františkovem nevede ani turistická značka.

LOKALIZACE

KRAJ Ústecký

Typ renesanční zámek

GPS 50°44'28.96"N, 14°18'41.22"E

Osamělé dvojvrší Bezdězů je viditelné ze vzdálenosti sta i více kilometrů. Vyšší z obou kopců si vybral český král Přemysl Otakar II. pro stavbu hradu jako správního centra na stezce mezi Prahou a Žitavou, protože okolí Bezdězu bylo posledním uceleným královským majetkem na severu Čech. Stála zde už sice trhová ves, ale opěrný bod chyběl. Stavba hradu začala roku 1260 a současně bylo kolonizováno jeho okolí.

Cesta do hradu vedla podhradím k úpatí kopce, odkud pokračovala strmě vzhůru mezi skalami. Střežily ji dvě brány se silnými vraty, které byly vybudovány v místech, kde znělcové útesy znemožňovaly jejich obejití. Třetí, mnohem pevnější brána chránila již vstup do předhradí. Nad ní stála asi 20 m vysoká okrouhlá věž, nyní zvaná Čertova, od níž vedla silná hradební zeď až k dolní části hradu. Dolní hrad měl obdélný půdorys s obytnými budovami. Fortnou v hradbě se vstupovalo do horního hradu, kterému dominovala 30 m vysoká věž na nejvyšším místě

Bezděz od jihu

stavby. Jediný vstup do ní byl ve výši 10 m po dřevěném mostě. Jižní stranu zabíral královský palác s hradní kaplí, severní pak menší palác purkrabský. Zdrojem vody byla cisterna ve skále hluboká 11 m.

Když roku 1278 Přemysl Otakar II. padl na Moravském poli, byl hrad v podstatě dostaven a právě zde příštího roku internoval Ota Braniborský jako poručník nezletilého krále svého svěřence a jeho matku, královnu-vdovu Kunhutu. Když se po uklidnění poměrů Vác-

Letecký pohled na Bezděz

lav II. ujal vlády, změnil otcovy plány. Za centrum panství kolem Bezdězu neurčil nově založené Doksy, nýbrž ves Bezděz pod hradem. Ta však nebyla pro nedostatek vody schopna rozvoje na město a tak za Berků z Dubé, kteří měli hrad v zástavě v letech 1300–1348, vzniklo vzdálenější městečko Nový Bezděz, později nazvané Bělá. Karel IV. sice hrad vykoupil, ale císař Zikmund ho roku 1419 dal znovu do zástavy Janovi z Michalovic. Pevný hrad zůstal nedobyt i za husitských válek a zástavní držitelé se tu střídali až do roku 1588, kdy Rudolf II. rozhodl Bezděz odprodat z majetku královské komory. Získali ho Vartemberkové, kteří sídlili v Doksech, a hrad tak zůstal opuštěn.

Naděje Bezdězu svitla na počátku třicetileté války, kdy byl sice vypálen císařskými, ale nový majitel, vojevůdce Albrecht z Valdštejna ho chtěl přebudovat na moderní pevnost chránící jeho nové vévodství. Ze záměru však sešlo a z Bezdězu se stal roku 1627 klášter pro augustiniány z Bělé. Ti se ale po pěti letech vrátili do svého původního sídla. Císař Ferdinand II. pak Bezděz věnoval klášteru španělských benediktinů z Montserratu, který sídlil v pražských Emauzích. Mniši se však svého majetku mohli ujmout až po delší době, protože za třicetileté války hrad obsadili a vydrancovali Švédové. Až roku 1666 byla do unikátní kaple na Bezdězu přenesena kopie montserratské Madony a z hradu se stalo vyhlášené poutní místo. Roku 1785 císař Josef II. klášter zrušil a brzy nato, roku 1788 za tzv. bramborové války obsadili hrad Prusové, kterým se podařilo najít a odvézt ukrytý klášterní poklad. Hrad potom zchátral a změnil se ve zříceninu.

V 19. století se tato dominanta širokého okolí stala výletním cílem romantických malířů a básníků, Karel Hynek Mácha tu byl podle vlastních zápisků šestkrát. Valdštejnové, na jejichž panství hrad ležel,

proto zahájili práce na zpřístupnění zříceniny. Záchranné práce pokračují dosud. Od roku 1945 je hrad jako vynikající památka gotického stavitelství majetkem státu a v turistické sezóně je umožňována jeho placená prohlídka samostatně nebo s průvodcem.

PŘÍSTUP

Východištěm na hrad Bezděz je ves stejného jména ležící na odbočce ze silnice I/38 mezi Doksy a Bělou pod Bezdězem. Na vrchol vede odbočka červeně značené turistické trasy. Nádraží Bezděz na trati 080 je vzdáleno od vsi 2 km po modré značce.

ZAJÍMAVOST

Na náměstí v Bělé pod Bezdězem stojí dům č. p. 27 s pamětní deskou. Podle pověsti právě pod tímto domem začínala tajná podzemní chodba až na Bezděz, kde byl ukryt poklad. Eliška Krásnohorská použila tuto pověst při tvorbě libreta opery Tajemství pro Bedřicha Smetanu.

LOKALIZACE

KRAJ Liberecký

Typ zřícenina gotického hradu

GPS 50°32'20.08"N, 14°43'9.58"E

V hlubokém meandrovitém údolí se spojuje tok řeky Dyje a Želetavky. Nedaleko soutoku na ostrohu nad Želetavkou se nacházelo už od 8. století velkomoravské hradiště. Starobylé slovanské osídlení nahradil v 11. století hrad jako součást strategické soustavy chránící jižní hranici Moravy. K zeměpánskému hradu Bítovu, který byl sídlem jednoho ze šesti moravských krajských úředníků, patřilo rozsáhlé území Dačicka, Moravskobudějovicka, Jemnicka, Slavonicka a Telčska.

Nejstarší písemná zpráva pochází z roku 1185, patrně brzy potom vznikla nejstarší dochovaná část hradu. Na nádvoří totiž dosud stojí velká břitová, zčásti pobořená věž, jejíž původ je odhadován na počátek 13. století a jde zřejmě o nejstarší stavbu tohoto typu u nás. Na Bítově se po celé 13. století střídali kasteláni a komorníci, až se roku 1298 stal purkrabím Raimund Krušina z Lichtenburka, jinak moravský zemský hejtman. Roku 1307 mu král Jindřich Korutanský udělil Bítov v léno a v Raimundově osobě přišel rod, který hrad držel více než 250 let.

Lichtenburkové ihned přistoupili k rané gotické přestavbě hradu, jehož dolní část byla pobořena a na východní části ostrohu vznikl nový hrad s palácem, samostatnou věží a kaplí. Protáhlý areál ovinul pás hradeb a nad protějším břehem Dyje posílil bezpečnost Bítova další hrad Cornštejn.

Na počátku husitských válek se bratři Smil, Jiří a Jan z Lichtenburka přidali na stranu císaře Zikmunda. Jiří už roku 1420 zahynul v bitvě pod Vyšehradem, zatímco Jan se vykoupil ze zajetí. Na Bítově si doba vynutila další zdokonalení opevnění. Panování Lichtenburků ohrozil v letech 1463–1465 Hynek, který neuváženě vystoupil proti Jiřímu z Poděbrad. Královské vojsko pak pro výstrahu po dlouhém obléhání zničilo jeho Cornštejn. Roku 1491 král Vladislav II. Jagellonský propustil Bítov z léna do dědičného držení rodu a Lichtenburkové se na přelomu 15. a 16. století dali do nové přestavby, která spojila dosud oddělené budovy, přidala novou hlavní hranolovou věž a zdokonalila opevnění tak, že vznikl jeden z nejbezpečnějších pohraničních hradů.

V roce 1572 rod Bítovských z Lichtenburka vymřel po meči a neteř posledního z nich celé panství prodala rakouskému šlechtici Volfu Strejnovi ze Švarcenavy. Už roku 1612 však na dalších 150 let přichází rod Jankovských z Vlašimi. Čtyři generace Jankovských změnilы významně ráz hradu. Byl rozšířen hradní kostel a vznikl lichoběžníkový palác se strážní věží i nový most ke vstupu. Především však bylo zřízeno rozsáhlé hospodářské křídlo a hradní pivovar. Na přelomu 17. a 18. století sem byla přenesena proslulá rodová sbírka zbraní a knihovna.

V roce 1755 Bítov získává spřízněný rod hrabat z Daunu, který se intenzivně věnuje správě statků. František Josef hrabě z Daunu zahájil roku 1811 poslední velkou přestavbu hradu nejprve v klasicistním a později v romantickém novogotickém slohu, aby vzniklo elegantní a reprezentativní rodové sídlo. Interiéry byly vyzdobeny hodnotnými malbami, na nádvoří přibýly novostavby kočároven a koníren, okolní krajina byla upravena

Bítov od soutoku Želetavky s Dyjí

na romantický lesopark. V opraveném hradním kostele byla zřízena rodová hrobka.

Když hraběcí rod Daunů roku 1904 vymřel, na Bítově se rychle vystřídal několik majitelů. Z nich Haugwitzové stačili odvézt ojedinělou sbírku zbraní a další vybavení do Náměště nad Oslavou. Od polského knížete Radziwilla koupil hrad roku 1912 průmyslník Jiří baron Haas z Haasenfeldu, majitel porcelánky v Horním Slavkově. Již po dvou letech však zemřel a Bítov zdědil jeho stejnojmenný syn, původně důstojník rakousko-uherské armády. Po 1. světové válce se ujal dědictví a díky své výjimečné lásce ke zvířatům proměnil Bítov na zoologickou zahradu především s evropskou faunou. Baron Haas na hradě sídlil do roku 1945, pak Bítov jako významný památkový objekt přešel do vlastnictví státu. Jeho okolí se však výrazně změnilo po napuštění Vranovské přehrady, v jejichž vodách zmizelo i původní podhradní městečko Bítovec.

Hrad je v době běžné turistické sezóny přístupný s průvodcem veřejnosti v několika prohlídkových trasách. Lze tu shlédnout historické interiéry v podobě z 19. století, stálou zoologickou sbírku, kapli a také navrácenou zbrojnicí. V tradici posledního majitele pokračuje hradní zoologická zahrada.

ZAJÍMAVOST

Poslední majitel Bítova baron Haas byl zvláštní člověk. K lidem se většinou choval přezíravě. Nikdy se neoženil, ale o matky svých nemanželských dětí se velkoryse postaral. Jeho neobvyklá láska dala vzniknout soukromé zoologické zahradě s evropskými i exotickými zvířaty. Ačkoli pro sebe měl jen komorníka a kuchařku, o jeho zvířata se muselo starat 40 zaměstnanců, neboť choval až 200 psů. Raritou byla ochočená lvice Micimaus, kterou koupil jako mládě od cirkusu Kludský a která s ním stále chodila.

Přestože byl po otci židovského původu, přežil Haas díky svému bohatství šťastně i další světovou válku. Ale 11. května 1945 k němu přišli muži z místního revolučního výboru a vyzvali ho, aby jako Němec odevzdal zbraně a dostavil se příštího dne na seřadiště. Toho večera třeskl výstřel z jediné pistole, kterou mu ponechali. Na žádné seřadiště se 69letý baron nedostavil a jeho hrad propadl státu. Zůstala po něm největší evropská sbírka vycpaných psů.

LOKALIZACE

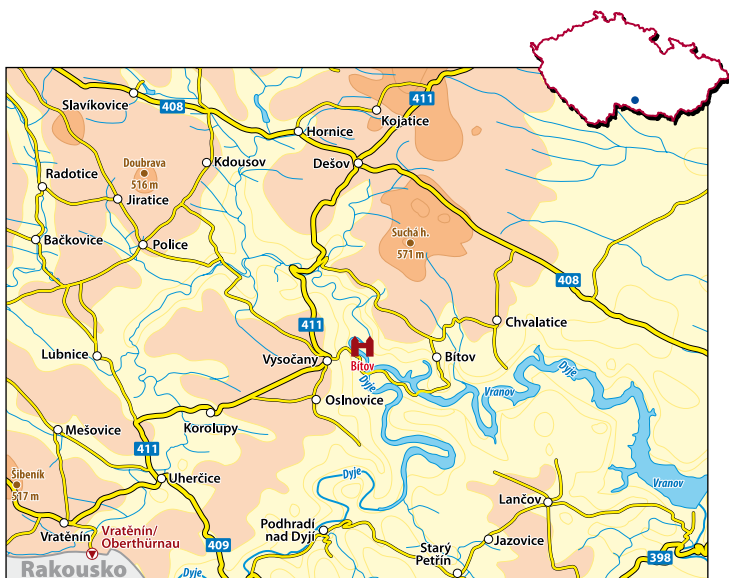
KRAJ Jihomoravský

Typ gotický, pseudoslohově přestavěný hrad

GPS 48°56'37.07"N, 15°42'1.75"E

PŘÍSTUP

K Bítovu vede odbočka ze silnice II/411 ve Vysočanech, která dvakrát přechází po mostě Dyji (cca 6 km). Zhruba stejně dlouhé jsou odbočky poblíž Dešova ze silnice II/408 přes Chvalatice a ze silnice II/411 přes Zblovce. Značně vzdálená železnice je pro návštěvu hradu bez praktického významu. Přesto vede od Bítova turistická značka k zastávce Rácovice na lokální trati 243 z Moravských Budějovic do Jemnice (cca 13 km).

Na místě dnešního zámku stával románský hrad Blatná, který dostal jméno podle polohy na skalisku uprostřed bažin. Tento vodní hrad nechal vybudovat Vyšemír, současník krále Václava I., v 1. polovině 13. století a od jeho rodu vladyků z Blatné ho převzali příbuzní Bavorové ze Strakonice. Sídlili tu do roku 1403, kdy panství získal jejich vzdálený příbuzný Jan z Rožmitálu. Ten dal románské sídlo zbourat, blata upravit na rybník, zvětšit plochu násypem a vystavět gotický hrad. Přístup k němu vedl od východu po padacím mostě přes vodní příkop do brány ve vysoké hranolové věži, na níž jsou dosud kamenné znaky stavebníka Jana a jeho manželky. K věži přiléhal gotický palác s kaplí a druhý palác byl současně vybudován na místě bývalého románského hradu.

Ve stavební činnosti pokračoval i Jaroslav Lev z Rožmitálu, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší

hofmistr a švagr krále Jiřího z Poděbrad, který vedl proslulé mírové poselstvo ke křesťanským vladařům západní a jižní Evropy. Poselstvo vezlo epochální návrh českého krále na zřízení mezinárodní organizace postavené na principu, které se až po pěti staletích staly základem Organizace spojených národů. Cestu 40 českých pánů a rytířů z let 1465–1467 popsal jeden z účastníků, rytíř Václav Šašek z Bírko-va, jehož cestopis zpracoval Alois Jirásek v díle *Z Čech až na konec světa*. Jaroslavův syn Zdeněk Lev nechal rozšířit a vyzdobit hradní kapli a především vystavět nový, pozdně gotický trakt podle plánu královského architekta Benedikta Rejta. Vysoké náklady na stavbu i společenský život ho přivedly do dluhů, takže jeho syn Adam musel roku 1535 celé dědictví rozprodat a odstěhoval se na Moravu.

Po nedlouhém vlastnictví Šternberků Blatnou roku 1579 získal polský šlechtic

Zámek Blatná